

10. Rikjor P. Ja – sam kak drugoj [Me – myself as another] / P. Rikjor / Per. s franc. B.M. Skuratova. – M. : Izdatel'stvo gumanitarnoj literatury, 2008 – (Francuzskaja filosofija XX veka). – 416 p.
11. Titarenko A.I. Struktury npravstvennogo soznaniya: Opyt jetiko-filosofskogo issledovanija [The structures of ethical consciousness: experience of ethical and philosophical research] / A.I. Titarenko, P.A.Landesman. – M.: Mysl', 1974. – 278 p.
12. Turban V.V. Stanovlennija etychnoi' svidomosti v ontogenezi: dys. ... d-ra psychol. nauk: 19.00.07 [The formation of ethical consciousness in ontogenesis] / Viktorija Viktorivna Turban ; In-t psihologii' im. G.S. Kostjuka APN Ukrainy, 2013. – 487p.
13. Furman A.A Moral'no-etychni cinnosti v suspil'nomu vymiri [Moral and ethical values in social terms] / A.A. Furman // Psihologija i suspil'stvo : ukr. teoret.-metod. sociogumanit. chasop. / Ternopil. nac. ekon. un-t. – [Gol. red. Furman A.V.]. – №1, 2010. – P. 94–99.

Shevchenko N.F. Philosophical-and-psychological content of a personality's ethical consciousness. *The article is devoted to the theoretical analysis of the problem of a personality's ethical consciousness. The current state of the noted problem research has been described. The ratio between the concepts of ethics and morality in the context of the study of individual consciousness has been analyzed. This suggests that the moral consciousness has a social and a cultural character but ethical – individual. Moral persuasions as the moral conscience in general, are caused by the social nature of society. The questions of philosophical-and-psychological content of the ethical consciousness and its formation in ontogenesis have been highlighted. There are differences in understanding the point of this phenomenon (a form of social or individual consciousness), the subject of research (meaningful or structural aspects; the role of the ethical consciousness in society or individual process of development) and the role of the ethical consciousness in human life. The dual nature of the ethical consciousness has been shown: as a reflection of public social and cultural life and as a subjective side of morality. Development of the ethical consciousness is individual, caused by the personality, who challenges the moral norms and ideas, takes his or her own moral system based on reflection and evaluates his or her own actions in accordance with the categories of the good and the evil.*

Keywords: ethics, morality, ethos, ethical consciousness of a personality, moral consciousness, social and individual consciousness, reflection.

УДК 159.9

АНАЛІЗ ПОГЛЯДІВ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ ВЧЕНИХ ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРІВ

О.Г. Урусова

Керівник проектів Українського центру медіації при Києво-Могілянській бізнес Школі [kmbms]
e.urusova@yandex.ua

Урусова О.Г. Аналіз поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених щодо психологічних особливостей професійної діяльності медіаторів. У статті наведено результати наукових досліджень щодо визначення медіації як професійної діяльності через призму поняття діяльності як методологічної проблеми психології. Робиться висновок щодо трансформаційної сумісності головних складових медіаційного процесу (зміст, емоції, процедури) та класичних елементів змісту діяльності (цілі, мотиви, засоби) як ключового поняття у психологічній науці. Професійна діяльність медіатора характеризується, з урахуванням психологічної складової, як комплекс послідовних елементів, в рамках яких суб'єкт-суб'єктна взаємодія медіатора/ко-медіаторів та Сторін спрямована на реалізацію певних цілей та мотивів всіх учасників процесу. В межах зазначеного визначення наведено порівняльний аналіз двох загальних підходів до питання розвитку медіації, окреслено понятійний апарат та характерні ознаки медіації як професійної діяльності – види, стилі, моделі та фази (стадії).

Ключові слова: професійна діяльність, суб'єктно-суб'єктна взаємодія, психологічні особливості, медіація, стиль медіації, модель медіації, фази (стадії) медіаційного процесу.

Урусова Е.Г. Анализ взглядов отечественных и зарубежных ученых относительно психологических особенностей профессиональной деятельности медиаторов. В статье представлены результаты научных исследований об определении медиации как профессиональной деятельности через призму понятия деятельность как методологической проблемы психологии. Делается вывод о трансформационной совместимости главных составляющих медитативного процесса (содержание, эмоции, процедуры) и классических элементов содержания деятельности (цели, мотивы, способы) как ключевого понятия в психологической науке. Профессиональная деятельность медиатора характеризуется, с учетом психологических составляющих, как комплекс последовательных элементов, в рамках которых субъект-субъектное взаимодействие медиатора/ко-медиаторов и Сторон направлено на реализацию определенных целей и мотивов всех участников процесса. В рамках представленного определения сделан сравнительный анализ двух подходов к вопросу развития медиации, очерчено понятийный аппарат и характерные признаки медиации как профессиональной деятельности – виды, стили, модели и фазы (стадии) медиационного процесса.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, субъект-субъектное взаимодействие, психологические особенности, медиация, стиль медиации, модель медиации, фазы (стадии) медиационного процесса.

Постановка проблеми. У 2014 році Україна підписала Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом (надалі – ЄС), згідно якої Україна погодилась, що забезпечення верховенства права та кращого доступу до правосуддя повинно включати доступ як до судових, так і до позасудових методів врегулювання спорів, яскравим прикладом якого є медіація.

Підписання Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом надає Україні унікальну можливість для запровадження європейського досвіду медіації і приєднання до європейської спільноти медіаторів.

Наразі, в Україні процедура медіації не регламентована на законодавчому рівні, що значно ускладнює її застосування на практиці. Метою декількох законопроектів, що подано на розгляд Верховної Ради, є запровадження на законодавчому рівні інституту медіації в Україні шляхом імплементації кращих європейських та світових стандартів, а також визначення правових основ надання послуг медіації на професійних засадах, поширення практики мирного вирішення спорів шляхом соціального діалогу.

Проте, на сучасному етапі становлення медіація як професійна діяльність потребує певної теоретичної бази знань з глибокими науковими розробками, аналізом експериментальних даних, складанням єдиного понятійного апарату тощо. Саме тому, вивчення поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо особливостей здійснення професійної діяльності медіатора є невід’ємною складовою якісного впровадження інституту медіації в Україні в цілому, та надає можливість підвищення рівня професійної підготовки майбутніх фахівців з медіації відповідно до вимог сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу наукових джерел вітчизняних та зарубіжних авторів свідчать про те, що проблематика професійної діяльності медіатора є мало дослідженою. *Професійна діяльність медіатора* як окреме визначення згадується досить фрагментарно – важко не погодитись із російською дослідницею Г. Азарною, що «переважна більшість сучасних публікацій присвячені швидше юридичним, ніж психологічним аспектам медіації, а опис професійної діяльності медіатора і медіації як процесу здійснюється шляхом перерахування основних етапів медіативних переговорів, їх змісту, дій медіатора і сторін на кожному з етапів» [1, с.23].

Вивченням окремих аспектів медіації як професійної діяльності у різний період займалися такі дослідники та практики як Н. Александер, О. Алахвердова, Д. Беркович, Х. Бесемер, Н. Бондаренко-Зелінська, Р. Буш, Д. Волл, Н. Гайдук, О. Демидович, Г. Єременко, А. Журавський, О. Іванова, С. Калашнікова, А. Карпенко, О. Кетова, В. Климентов, Р. Коваль, Д. Колб, К. Крессел, Б. Лепко, Л. Несик, Г. Мета, Г. Похмелкіна, Л. Ріскін, Д. Ричбелл, Д. Спенсер, Г. Чуйко, А. фон Хертель, Д. Фолджером, Б. Шеппард та ін.

Метою статті є аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо особливостей професійної діяльності медіатора з точки зору психології.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Всебічного вивчення питання *діяльності* як методологічної проблематики психології зазнало ще за радянських часів (Б.Г. Ананьєв, В.Л. Васильєв, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперин, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, О.М. Іванова, Є.О. Клімов, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, А.О. Смірнов, Б.М. Теплов, Г.П. Щедровицький, Г.В. Суходольський та ін.).

У психологічному довіднику Б.Г. Мещерякова та В.П. Зінченко знаходимо таке визначення терміну «*діяльність*» – «активна взаємодія із навколишньою дійсністю, під час якої жива істота виступає як суб’єкт, що цілеспрямовано впливає на об’єкт і задовольняє таким чином свої потреби» [2, с.122].

Щодо поняття «професійної діяльності», то в психології та соціології воно трактується через поняття «праці» і «професії» – «спеціалізована і інституціоналізована діяльність, в яку входить сукупність або система робіт, виділених у більш-менш однорідну цілісність в рамках існуючого суспільного і технічного поділу праці, яка виконується індивідами тривалий час на основі спеціалізованих здібностей (освіти і знань) і забезпечує дохід для підтримки існування людини» [3, с. 302].

Під *професійною діяльністю* автор статті розуміє суб’єкт-суб’єктну взаємодію у певній професійній площині, тому *медіацію як професійну діяльність* ми розглядаємо через призму цілей та задач, які мають бути вирішені під час взаємодії між медіатором та Сторонами щодо розв’язання

конфлікту. Опис професійної діяльності медіатора не може бути повним без розуміння головних складових самого медіаційного процесу із урахуванням психологічної складової – *зміст, емоції, процедури*.

Вперше опис головних складових медіації було надано у 1995 році у практичному посібнику для медіаторів Служби Медіації Північної Вірджинії (The Northern Virginia Mediation Service, Inc.) під редакцією І. Маста (Ervin Mast) і С. Шероуз (Susan Shearose) [4, с.15]. В оригіналі схематично це представлено як «Трикутник задоволення» (The satisfaction triangle, Рис.1). У вітчизняній літературі він також відомий як «Трикутник успіху», «Трикутник інтересів» тощо.

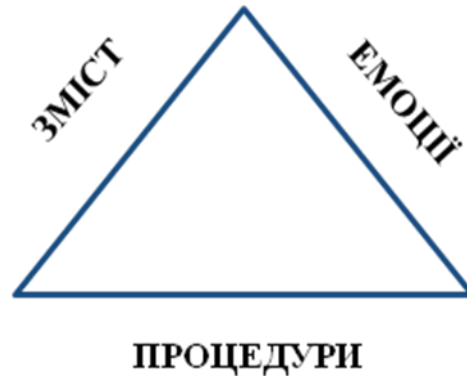

Рис. 1. Трикутник задоволення (за Ervin Mast і Susan Shearose)

З нашої точки зору, виразною особливістю професійної діяльності медіатора є той факт, що вся активність розташована саме у рамках «Трикутника задоволення» та повністю відповідає класичним елементам змісту *діяльності* як методологічної проблеми психології, а саме:

- мотиви (які спонукають суб'єкта до *діяльності*);
- цілі (образ результатів, на досягнення яких *діяльність* спрямована);
- засоби (за допомогою яких *діяльність* здійснюється).

Трансформуючи класичні елементи діяльності на медіацію можемо зробити таку порівняльну характеристику (Рис. 2. Медіація в рамках професійної діяльності, де зовнішній трикутник уявляє собою *діяльність*, а внутрішній – *медіацію*):

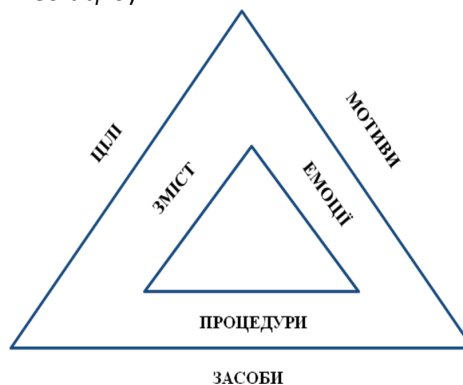

Рис. 2. Медіація в рамках професійної діяльності

Зміст медіаційного процесу відображає головні *цілі* професійної діяльності – реальні результати або рішення, які можливо отримати під час медіації:

- медіатор намагається розкрити суть конфлікту;
- вийти за межі позицій та виявити справжні інтереси Сторін (діє через свій базовий інструмент – діалогові ініціативи);
- управляє очікуваннями Сторін – допомагає вивчити та оцінити їх на реалістичність;
- встановлює цілі та керівні принципи для Сторін, на яких можливо оцінити справедливість або адекватність пропонуванних рішень.

Процедура медіації відображає *засоби* професійної діяльності – як приймаються рішення, адже коли Сторони усвідомлюють, як і які рішення приймаються, вони розуміють справедливість процесу:

- обговорення із Сторонами, яким чином будуть прийматися рішення і як вони братимуть у цьому участь;
- опис ролі медіатора та пояснення в деталях, як працює сам процес;
- надання допомоги у визначенні питань, які потрібно обговорити, вивчення можливих варіантів, та вибір того варіанту, який буде працювати краще.

Емоції, які притаманні медіаційному процесу, віддзеркалюють *мотиви* професійної діяльності – Сторони повинні знати, що вони будуть почути, що їх та їхні рішення, емоції поважають, Сторонам потрібно відчувати себе в безпеці в контексті медіаційної сесії. Тому медіатор:

- створює основні правила взаємодії на початку сесії;
- підкреслює дотримання конфіденційності;
- забезпечує безпечні шляхи для Сторін, щоб вони могли висловити свої емоції;
- допомагає Сторонам з'ясувати природу своїх емоцій, психологію власної мотивації

тощо.

Враховуючи вищезазначене, *медіація як професійна діяльність* розглядається нами з урахуванням психологічної складової як комплекс послідовних елементів, в рамках яких суб'єкт-суб'єктна взаємодія (медіатор/ко-медіатори та Сторони) спрямована на реалізацію певних цілей та мотивів всіх учасників процесу. В такому випадку характерними ознаками медіації є

(Рис. 3. Характерні ознаки медіації як професійної діяльності): *Загальні підходи до медіації – Стилі роботи – Види медіації – Модель медіаційного процесу – Фази (стадії) процесу – Технології та інструменти діяльності медіатора.*

Рис. 3. Характерні ознаки медіації як професійної діяльності

Результати аналізу першоджерел свідчать, що у розвитку медіації як професійної діяльності прийнято окреслювати два періоди формування, які вперше виділили американські професори Дж. Волл (James Wall) і К. Крессел (Kenneth Kressel) [5]:

- з 1970-х по 1990-ті роки – період становлення медіації як окремої міждисциплінарної науки із великою кількістю соціально-наукових розробок, досліджень та апробацій (J. Bercovitch, Daniel F.Kolb, K.Kressel and J.Wall, D. McGillis and J.Mullen, Sally E.Merry and Susan S.Silbey, Blair H. Sheppard, Saadia Touval and William Zartman, J. Folbert and A. Taylor та ін.). Умовно цей період можемо охарактеризувати як «експериментальний»;

- з 1990-х років по сьогоднішній день – період аналізу, збору даних, вербалізації та опису напрацьованого матеріалу медіаторами-практиками. Відмітимо, що на початку 2000-х років до зарубіжних авторів приєдналися і дослідники після-радянського простору (Україна, Росія, Казахстан, Білорусь). Умовно цей період можемо назвати «узагальнюючим».

Загальна кількість авторів другого періоду досить значна (Robert A. Bush and Joseph P. Folger, Carroll E. and Mackie K., Katarina Foster, Bill Marsh, Gerda Mehta, Lisa Parkinson, L.Riskin, Jorg Risse, Katharina Schlieffen, D. Spencer and M. Brogan, Strasser F. and Randolph P., Zena Zumeta, Christof Wagner та ін.), їх роботи цікаві, перш за все, власними кейсами як прикладами застосування окремих елементів медіаційного процесу, що у свою чергу може бути використано при навчанні молодих медіаторів в Україні.

Отже, за результатами поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених розглянемо характерні ознаки медіації як професійної діяльності більш детально.

Опис **стилів медіації** досить широко представлено в історіографії предмету. Так, російська дослідниця О.М. Іванова нараховує шістнадцять загально відомих медіаційних стилів [6, с.148], серед яких на пострадянському просторі найбільш поширеними є наступні:

- медіація, що орієнтована на вирішення проблем (problem-solving mediation);
- фасилітативна медіація (facilitative mediation);
- нарративна медіація (narrative mediation);
- оціночна медіація (Evaluative mediation);
- трансформативна медіація (transformative mediation) та ін.

До того ж, порівняльний аналіз зарубіжної літератури щодо характеристик стилів медіації дозволив зробити висновок, що сьогодні існує фактично **два підходи** до цілей та завдань **медіації**:

1. У площині розв'язання конфлікту та складання Угоди (узагальнено можемо підсумувати, що більшість стилів знаходяться саме у цій площині та знаходять своє відображення у стилі «медіація, що орієнтована на вирішення проблеми»).

2. У площині взаємовідносин між особистостями або зміни психологічних установок учасників медіаційного процесу (яскраво виражено у трансформативному та нарративному стилях).

Ідеологічно, головна задача медіатора, що працює у стилях problem-solving mediation полягає у наданні допомоги Сторонам знайти шляхи до розв'язання самого конфлікту, знаходження рішення, що відображається у підписанні угоди між ними. Ця модель має у своїй основі Гарвардську модель позиційних переговорів, що була заснована професорами університету Р. Фішером (Roger Fischer) і У. Юрі (William Ury) та викладена у книзі «Шлях до згоди, або переговори без поразки» (вийшла з друку у 1981 р.). Нова стратегія переговорів базується на новому принципі, яку автори назвали «win-win» («перемога-перемога»), що передбачає жорсткий погляд на предмет переговорів, але м'який по відношенню до учасників, і де основна увага приділяється інтересам, а не позиціям сторін. В такому процесі медіатор відіграє досить активну роль – він є фасилітатором процесу, багато працює із контекстом справи, чітко слідкує за регламентом, за змістом та виконанням самої процедури, приділяє увагу емоційному стану Сторін тощо.

Протилежна логіка застосовується у трансформативному стилі проведення медіації. З нашого погляду, засновники стилю – американці Р. Буш (Robert A. Baruch Bush) і Дж. Фолджером (Joseph P. Folger) у своїй роботі «Що може медіація. Трансформативний підхід до конфлікту» (вперше вийшла з друку 1994 р.) спирались саме на психологічні аспекти медіації – переслідували виконання двох найголовніших завдань у медіаційному процесі [7, с.23]:

- мобілізація особистих ресурсів кожною Стороною. Фактично, мова йде про розкриття особистого потенціалу (empowerment);
- допомога учасникам конфлікту краще зрозуміти та визнати інтереси один одного, усвідомити потреби і проблеми інших людей, налагодити міжособисті стосунки. Фактично, мова йде про взаємне визнання (recognition).

У трансформативному стилі роль медіатора зведена до мінімуму – медіатор не веде процедуру, але виказує своєю комунікативною поведінкою про готовність допомогти Сторонам відшукати спільні точки вирішення проблеми. Медіатор спонукає Сторони розповідати про найглибші особисті проблеми та нюанси, сам процес може відбуватися без усіляких правил, і зовсім не за загально визнаними етапами. Головна увага приділяється емоційному стану Сторін, міжособистим відносинам, емоціям тощо. Як влучно зауважила О.М. Іванова, метою вказаного стилю «є трансформація ситуації за рахунок зміни бачення конфлікту та один одного в ньому Сторонами» [8, с.156].

Досить часто саме трансформаційній медіації дорікають на схожість із психотерапією та психокорекцією, що також призводить до суттєвих змін установок особистості, конструктивного розширення репертуару поведінки учасників процесу та ін. Але, порівняльний аналіз медіації та психологічних технік свідчить, що завданням медіації є не вирішення психологічних проблем учасників процесу, а рішення проблем взаємодії між ними та задоволення їх прихованих інтересів.

Результати аналізу літературних джерел свідчать про те, що **види медіації** класифікуються за різними підставами:

- за цілями проведення процедури (Л. Боуль (L. Boulle) і М. Несик (M. Nestic): оглядова (scoping mediation), врегулювання конфлікту (dispute settlement mediation), стримування конфлікту (conflict containment mediation), заключення угод (transactional mediation), вироблення «політичного» рішення (policy-making mediation), превентивна медіація (preventative mediation) [9, с.9-13];
- за порядком застосування медіації Сторонами (добровільна, примусова);

- за категорією спору та сфери застосування та ін.:
  - сімейна (при розлученнях, опіка над дітьми, розподіл власності, фінансова підтримка, суперечки про спадщину, догляд за батьками похилого віку тощо);
  - комерційна (суперечки з партнерами, постачальниками, клієнтами, розділ підприємства, виконання неформальних зобов'язань, суперечки між орендодавцями та орендарями тощо);
  - трудова (конфлікт на робочому місці, проблемне звільнення, трудові спори, взаємовідносини з профспілковими організаціями);
  - у банківській, страховій, адміністративній, податковій сферах тощо.

Модель медіації, яка застосовується безпосередньо в межах обраного стилю, є наступною характерною ознакою професійної діяльності медіатора. В цьому контексті варто згадати про погляд вітчизняної дослідниці А.В. Біцай, яка під моделлю медіації розуміє «абстрактну теоретичну конструкцію, яка відображає процедурні особливості проведення медіації через характеристику її основних компонентів» [10, с.86].

Результати аналізу першоджерел свідчать, що єдиного погляду щодо моделі медіації сьогодні не існує. Вчені зазначають, що моделі медіаційних переговорів склалися емпіричним шляхом та відпрацьовувалися на практиці. З точки зору соціально-психологічного аспекту найбільш цікавими є класифікація моделей медіації в залежності від:

- ролі медіатора та предмету спору («схема Леонарда Ріскіна» (L.Riskin), «метамоделі» медіації Н. Александер (N. Alexander),
- складових самої процедури медіації – послідовність певних **фаз (стадій)** технології (в рамках цієї статті наводимо лише найбільш популярні):
  - чотирьохступінчата модель, що розроблена американським Інститутом з навчання медіації (Mediation Training Institute, 1988): введення, вираження позицій кожної Сторони, рішення проблеми, домовленості [11];
  - модель чотирьох стадій професора К.Г. фон Шлиффен (Katharina Schlieffen): попередня, установча, основна, заключна стадії [12, с.10-19];
  - дванадцятиступінчата модель Кр. Моора (Christopher W. Moore): початковий контакт з учасниками; вибір стратегії управління процесом; збирання та аналіз інформації; опрацювання плану здійснення посередництва; створення атмосфери довіри і співробітництва; початок посередницької сесії; визначення пунктів розбіжностей, порядку та послідовності їх обговорення (порядку денного); виявлення прихованих інтересів учасників; опрацювання варіантів урегулювання; оцінка варіантів для прийняття рішення; завершальні переговори; досягнення формального урегулювання [13, с.209-215];
  - модель трьох стадій І. Керролл (E. Carroll) і К. Макі (K. Mackie): підготовча, стадія обміну інформацією та стадія ведення переговорів [14, с.66-67];
  - ALPNA-структура німецького медіатора А. фон Хертель (Anita von Hertel): де "А" – конкретизація завдань, "L" – вироблення списку тем, "P" – визначення позицій та інтересів, "H" – Еврику, або пошук рішення, "A" – укладення угоди [15, с. 33-89];
  - п'ятиступінчата модель Христора Бессемера (Ch. Besemer): вступ, презентація точок зору Сторін, прояснення конфлікту та поглиблене вивчення його причин, рішення проблеми, угода [16, с.68-103].

Результати порівняльного аналізу структури етапів (фаз) медіації свідчать, що в цілому вони досить схожі. Їх різниця полягає лише в наявності, відсутності або в послідовності окремих фаз самого процесу. Це свідчить про певну універсальність самого процесу та його складових. Тому, у своїй професійній діяльності кожний медіатор «відточує» медіаційну процедуру під свою особистість. Усі кроки (фази/стадії) є гнучкими – медіатор може ігнорувати окремі фази або змінювати їх послідовність. Так, провідний німецький медіатор, на роботах якого було сформовано професійне медіаційне середовище після радянського простору Х. Бессемер вказує, що «послідовність кроків не обов'язково повинна суворо дотримуватися: в залежності від типу конфлікту і ходу бесіди окремі кроки можна опустити або виконати їх в інших місцях» [17, с.68].

Вважаємо за доцільне вказати на те, що в силу історичного розвитку вказаної проблематики, першоджерельна література щодо характеристик професійної діяльності медіатора переважно представлена зарубіжними авторами, а вітчизняні дослідники пострадянського простору у своїх дослідженнях спираються на праці саме зарубіжних класиків.

Так, *вітчизняними* (А. Біцай, Н. Бондаренко-Зелінська, Н. Гайдук, О. Демидович, Г. Еременко, А. Журавський, Р. Коваль, Б. Лепко, Г. Чуйко) та *російськими* (О. Аллахвердова, Д. Давиденко, О. Іванова, С. Калашнікова, В. Літвінов, Г. Похмелкіна, Ц. Шамлікашвілі) авторами з 2000-х рр. була проведена значна робота із класифікації, узагальнення та резюмування матеріалів та досвіду щодо вивчення проблематики стилів та моделей медіаційного процесу, та медіації в цілому.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Отже, на сьогодні в Україні медіація як професійна діяльність потребує певної теоретичної основи, акумуляції та апробації всіх наукових розробок, експериментальних даних, введення єдиного понятійного апарату, що були накопичені досвідом зарубіжних фахівців з початку розвитку медіації у 60-х рр. минулого століття.

Аналіз першоджерел дає нам розуміння професійної діяльності медіатора з урахуванням психологічної складової як комплексу послідовних елементів, в рамках яких і медіатор, і Сторони виступають суб'єктами взаємодії.

Характерними ознаками комплексного підходу до медіації як професійної діяльності є: *визначення загальних підходів до цілей медіації, стилю роботи у медіації, виду медіації, моделі медіації, етапів (фази/стадії) процесу та використання певних технологій та інструментів у діяльності.*

Сьогодні можемо окреслити два підходи до розвитку медіації як професійної діяльності: (1) спрямований на вирішення проблеми та (2) спрямований на налагодження взаємодії між Сторонами. Також у літературі представлено розгалужений спектр стилів (як мінімум шістнадцять найменувань) та видів медіації, які характеризуються за різними підставами.

Наступною характеристикою медіації є модель процесу, в рамках якої виділяється послідовність певних етапів (фаз/стадій). Для досягнення результату на кожному етапі медіатор використовує певні техніки та інструменти.

Загалом, результати проведеного аналізу поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо психологічних особливостей професійної діяльності медіаторів свідчать про недостатню розробку цієї проблематики, зокрема мало уваги приділяється висвітленню питання впливу особистості та особистих якостей як медіатора, так і Сторін, їх мотивації, проблемі професійного вигорання медіатора тощо. Тому, перспективою подальшого дослідження є проведення психологічного аналізу професійної діяльності медіаторів під час вирішення конфліктів між учасниками процесу.

Список використаних джерел

1. Азарнова А.Н. Социально-психологический анализ взаимодействия медиатора и сторон в ходе медиативных переговоров / А.Н. Азарнова / Вестник Российского нового университета. – 2013. – №1. – 23-28 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vestnik-rosnou.ru/node/6>
2. Мещеряков Б.Г. Большой психологический словарь / Сост. и общ. ред. Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2004. – 672 с.
3. Маркович Д. Социология труда: Пер. с сербскохорв / Общ.ред. и послеслов. Н.И. Дряхлова и Б.В. Князева. – М.: Прогресс, 1988. – 632 с.
4. Shearouse S., Mast E. Mediation Skills and Process: Participant Guide / Resource Manual/Northern Virginia Mediation Service (NVMS), 2015. – 89 p.
5. Kressel K., Wall J. Research on Mediator Style: A Summary and Some Research Suggestions Negotiation and Conflict Management Research. Vol. 5, Issue 4, November 2012. – 403-421 p. – Режим доступу: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1750-4716.2012.00117.x/abstract>
6. Иванова Е.Н. Современная медиация: тенденции и проблемы / Е.Н. Иванова // Конфликтология. – 2011. – №1. – 146-167 с.
7. Роберт А. Бэрк Буш, Джозеф П. Фолджер. Что может медиация. Трансформативный поход к конфликту / Пер.с англ. – К.: Из-во Захаренко В.А., 2007. – 264 с.
8. Иванова Е.Н. Указ.соч.
9. Boulle L., Nesic M. Mediation: principles, process, practice. London; Dublin; Edinburgh, 2001. № 27.
10. Біцай А.В. Моделі медіації у світі та перспективи для України / А.В. Біцай // Право і суспільство. – 2013. – №6. – 85-89 с.
11. Mediation Training Institute: Conflict Transformation: A vision and skills for peacemaking and conflict resolution in our daily lives (Mediation Training Institute Manual, Mennonite Conciliation Service, Akron, PA (USA), 1988

12. Шлиффен К.Г. фон Медиация в нотариальной практике (Альтернативные способы разрешения конфликтов) / К.Г. Шлиффен / Пер.с нем.С.С.Трушников. – М.: ВолтерсКлувер, 2005. – 388 с.
13. Moore Ch. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, 3rd ed., San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2003. – 599 p.
14. Carroll E., Mackie K. International mediation - the art of business diplomacy. - 2nd ed. Kluwer Law International, Tottel, 2006. – 264 p.
15. Хертель А. фон. Профессиональное разрешение конфликтов: медиативная компетенция в вашей жизни / А. фон Хертель / Пер. с нем. Н. Бабичевой. - СПб.: Изд-во Вернера Регена, 2007. – 272 с.
16. Бесемер Х. Медиация. Посредничество в конфликтах / Х. Бесемер / Перевод с нем. Н.В.Маловой - «Духовное познание», Калуга, 2004. – 176 с.
17. Бесемер Х. Вказ.праця.

References translated and transliterated

1. Azarova A.N. Social'no-psihologicheskij analiz vzaimodejstviya mediatora i storon v hode mediativnyh peregovorov [The socio-psychological analysis of the interaction between mediator and parties during mediation negotiations] // Vestnik Rossijskogo novogo universiteta. – 2013. – №1. – 23-28 s. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://vestnik-rosnou.ru/node/6>
2. Meshherjakov B.G., Bol'shoj psihologicheskij slovar' [The big psychological dictionary] / Sost. i obshh. red. B.G. Meshherjakov, V.P. Zinchenko. – SPb.: Prajm-Evroznak, 2004. – 672 s.
3. Markovich D. Sociologija truda: Per. s serbskohorv [The sociology of work] / Obshh.red. i posleslov. N. I. Drjahlova i B. V. Knjazeva. – М.: Progress, 1988. – 632 с.
4. Shearouse S., Mast E. Mediation Skills and Process: Participant Guide / Resource Manual/Northern Virginia Mediation Service (NVMS), 2015. – 89 p.
5. Kressel K., Wall J. Research on Mediator Style: A Summary and Some Research Suggestions Negotiation and Conflict Management Research. Vol. 5, Issue 4, November 2012. – 403-421 p. – Режим доступу: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1750-4716.2012.00117.x/abstract>
6. Ivanova E.N. Sovremennaja mediacija: tendencii i problemy [The Modern Mediation: Trends and Challenges] // Konfliktologija. – 2011. – №1. – 146-167 s.
7. Robert A. Bjerok Bush, Dzhozef P. Foldzher. Chto mozhet mediacija. Transformativnyj pohod k konfliktu [The promise of mediation: the transformative approach to conflict]/ Per.s angl. – K.: Iz-vo Zaharenko V.A., 2007. – 264 s.
8. Ivanova E.N. Ukaz.soch.
9. Boulle L., Nestic M. Mediation: principles, process, practice. London; Dublin; Edinburgh, 2001. №. 27.
10. Bicaj A.V. Modeli mediacii u sviti ta perspektivi dlja Ukraïni [Mediation models in the world and the prospects for Ukraine]/ zhurnal Pravo i suspil'stvo. – 2013. – №6. – 85-89 s.
11. Mediation Training Institute: Conflict Transformation: A vision and skills for peacemaking and conflict resolution in our daily lives (Mediation Training Institute Manual, Mennonite Conciliation Service, Akron, PA (USA), 1988
12. Shliffen K.G. fon Mediacija v notarial'noj praktike (Al'ternativnye sposoby razreshenija konfliktov) [The Mediation in notaries practice (Alternative methods of conflict resolution)]/ Per.s nem.S.S.Trushnikov. – М.: VoltersKluver, 2005. – 388 s.
13. Christopher Moore. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, 3rd ed., San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2003. – 599 p.
14. Carroll E., Mackie K. International mediation - the art of business diplomacy. - 2nd ed. Kluwer Law International, Tottel, 2006. – 264 p.
15. Hertel' A. fon. Professional'noe razreshenie konfliktov: mediativnaja kompetencija v vashej zhizni [The professional Conflict Resolution: mediative competence in your life] /Per. s nem. N. Babichevoj. - SPb.: Izd-vo Vernera Regena, 2007. – 272 s.
16. Besemer H. Mediacija. Posrednichestvo v konfliktah [The Mediation. The interposal in conflicts]/ Perevod s nem. N.V.Malovoj - «Duhovnoe poznanie», Kaluga, 2004. – 176 s.
17. Besemer H. Vkaz.pracja.

Urusova O.G. Analysis of the views of local and foreign scientists about psychological peculiarities of mediator's professional activities. The paper studies the scientific literature relating to identify the mediation's professional activity as the concept of activity as methodological problems of psychology. The conclusion is made on the compatibility of the main components of transformational mediation process (substantive, emotions, procedures) and the content's classical elements of activity as a key idea in psychological science (goals, motives, means). Bibliography of two periods of the development of mediation as a professional activity presented (by James Wall and Kenneth Kressel): the «experimental» period (from 1970s still 1990s years) and the «generalization» period (from 1990s years to the present). The professional activity of mediator describe with the psychological component as a complex of successive elements in which the subject-subject interaction (mediator/co-mediators and parties) aimed to realization of certain goals and motives of all stakeholders. Based on the comparative analysis, the article distinguishes two general approaches to issues of mediation – direction of conflict resolution and agreement (for example, problem-solving mediation style) and direction of the relationship between individuals or changing attitudes of participant's mediation process (for example, transformative style). The conceptual apparatus and the characteristic features of mediation as a professional activity - types, styles, models and phase (stage) outlined.

Keywords: professional activity, subject-subject interaction, psychological peculiarities, mediation, style of mediation, model of mediation, phase (stage) of mediation process.